

”Far - hvad er fred?”

Fortællinger fra Befrielsen

Undervisningsmateriale

Lanceret af Museerne i Fredericia i anledning af 70-året for Befrielsen

”Far - hvad er fred? ”

Fortællinger fra Befrielsen

Den digitale udstilling ”Far – hvad er fred? ” består af 3 elementer:

- 16 lyd-fortællinger om, hvad der skete i og omkring Fredericia den 4. maj 1945. Interviewene er optaget specielt til udstillingen og fremstillet i perioden april 2014 til februar 2015. Der er lagt vægt på, at de interviewede var børn eller unge på befrielsesaftenen.
- 9 temasider, der berører forskellige emner fra Besættelsen. Siderne er en blanding af tekst og lydclip, som stammer fra ovenstående interviews.
- I appen ”Museerne i Fredericia” er der indlagt en byvandring med lyd-fortællinger og billeder, der viser glimt af livet under Besættelsen i Fredericia. Fortællingerne kan også høres hjemme på skolen.

Undervisningsmaterialet til udstillingen er beregnet til brug fra 5. klasse og op, og man skal derfor selv være opmærksom på at udvælge de spørgsmål og opgaver, der passer til ens elevers niveau eller interesser.

De 16 fortællinger fra Befrielsen

Fortællingerne kan først og fremmest bruges til at give et øjebliksbillede af, hvad der skete under Frihedsbudskabet og i timerne frem. Dernæst kan de bruges som eksempler på genren *erindring* eller analyseres og vurderes som skriftlig *kilde*.

På Museerne i Fredericias hjemmeside ligger der materialer til begge dele:

<http://www.fredericiahistorie.dk/node/1018>

De 9 temasider

På de næste sider er der elevopgaver og –spørgsmål til hvert af de 9 temaer. Der er lagt vægt på både forståelse, stillingtagen, vurdering og perspektivering, således at temasiderne ikke blot giver viden, men også kompetencer. Flere af opgavesiderne har interview-citater og billeder, der ikke er med på temasiderne, men fungerer som supplerende materiale, som eleverne flere steder skal forholde sig til.

På hver side er der udvalgt en række fagbegreber, som det er vigtigt, at eleverne kender og forstår. I arbejdet med disse kan man lade elever fremstille en begrebsplakat. Brug det gratis online-værktøj <http://bighugelabs.com/motivator.php>

BEFRIElsen

Tyske tropper i Danmark overgav sig den 4. maj 1945 med virkning fra den 5. maj.

Overskriften er et fagbegreb, som eleverne skal definere på 1-2 sætninger nedenunder. Endelig skal de vælge et billede, der passer til. Plakaterne kan herefter fx bruges som vægordbog eller indgå i vurdering af elevernes udbytte af undervisningen.

En del af opgaverne kræver elevernes stillingtagen, og her kan man i stedet for klassesamtale for eksempel lave en paneldiskussion, hvor udvalgte elever på forhånd har påtaget sig forskellige synspunkter. En anden mulighed er at bruge cooperative learning-strukturen "værdilinje", hvor eleverne skal stille sig på en linje alt efter i hvilken grad de er enige i det udsagn, der gives af læreren, således at den ene ende er "Helt enig", og den anden er "Ikke enig".

Byvandringen

Denne kan bruges som en klasseudflugt, hvor man for eksempel lytter til fortællingerne de steder, de er foregået. Her kan man også sammenligne det historiske billede med nutiden og tale om forandringer i bybilledet og årsager til dem. Skoletjenesten har iPads med simkort til udlån.

Øvrige muligheder

Skoletjenesten ved Museerne i Fredericia har flere tilbud, der kan supplere arbejdet med Besættelsen og Befrielsen:

Pressefrihed, luftangreb og modstandskamp (8.-10. klasse)

Besøg i Bunkermuseet (5.-10. klasse)

Byvandring med fokus på Besættelsen (4.-10. klasse)

GPS-løb om Besættelsen (4.-7. klasse)

Se mere på:

www.fredericiahistorie.dk

Links

Følgende hjemmesider kan anbefales i arbejdet med Besættelsen og Befrielsen:

<http://www.befrielsen1945.dk/>

Meget omfattende hjemmeside med masser af historiske kilder, forslag til aktiviteter og meget grundig gennemgang af Besættelsen og tiden derefter.

<http://www.besaettelse-befrielse.dk/>

Online leksikon med fagbegreber fra Besættelsen.

<http://9april1940.dk/>

Online dilemmaspil om 9. april og samarbejdspolitikken.

Billeder

Billederne brugt i materialet stammer fra Lokalhistorisk Arkiv ved Museerne i Fredericia og forestiller:

Forsiden: Danske soldater på Lillebæltsbroen hilser de britiske tropper velkommen.

Dagen derpå: Frihedskæmpere foran Hotel Victoria i Vendersgade, 5. maj 1945.

Værnemagere og stikkere: Stikker anholdes ukendt sted i Fredericia.

Tyskerpiger: Tyskerpiger hentes i 1943.

Modstandsbevægelsen: Restings Isenkram i Danmarksgade 13 blev udsat for schalburgtage, 7. maj 1944.

Barn under krigen: Elever og lærere på Fredericia Realskole efter Befrielsen.

Flygtninge: Tyske flygtninge på vej til eller fra banegården.

Forholdet til tyskerne: Tyske tropper på vej hjem til fods.

Copyright

Museerne i Fredericia © 2015

Udarbejdet af Ditte Svane og Rasmus Welling

Dagen derpå

Undersøg og forklar
- hvad betyder ordene:

Mørklægningsgardin
Frihedskæmper
Modstandsbevægelsen
Koncentrationslejr
Stikker
Værnemager

- 1) Find indspilninger og tekster til ”Danmarks Frihedssang” og til ”En lærke letted” og lyt til dem.
- 2) Lav en analyse af begge tekster og sammenlign dem. Hvordan er stemningen i de 2 sange?
- 3) Brug for eksempel <http://analysesiden.dk/digtanalyse/>
- 4) Hvorfor tror du, at ”En lærke letted” stadig bliver brugt, mens ”Danmarks Frihedssang” ikke gør?
- 5) Overvej: Hvilke dage i fremtiden kunne gøre, at hele landet holdt fri? Hvorfor?
- 6) Den danske historiekanon indeholder hverken besættelsesdagen (9. april, 1940) eller befrielsesdagene (4.-5. maj, 1945). I stedet er 29. august 1943 med i kanonen. Hvad skete der den dag?
- 7) Hvorfor tror du, at man har valgt 29. august i stedet? Hvorfor er den begivenhed vigtigere? Er du enig? Hvorfor / hvorfor ikke?
- 8) Er det vigtigt, at man som borger i Danmark kender datoerne 9. april og 5. maj og deres betydning?
- 9) Undersøg: Hvilke officielle flagdage er der i Danmark ud over de kongeliges fødselsdage. Hvilke af de andre dage kender du betydningen af? Undersøg betydningen af de øvrige.
- 10) Vurder: Findes der andre historiske begivenheder eller personer, der burde have en flagdag? Hvilke? Lav en udvælgelse i klassen, hvor I præsenterer og diskuterer betydningen af forskellige historiske begivenheder og personer og til sidst vælger en, der skal have sin egen flagdag.
- 11) Lav jeres egen historiekanon for tiden fra 1900 og frem til i dag.
- 12) Sammenlign jeres forslag og argumenter for, hvorfor jeres begivenheder skal med.

Værnemagere og stikkere

”Min far var jo tvunget til at arbejde for dem. Han var auto-elektromekaniker. Det havde de brug for. Meget kunne de lave selv, men det dér elektriske på biler, det kunne de ikke rigtig. Der var startere og dynamoer på bilerne, det skulle jo laves. Der blev set meget skævt til ham, fordi han arbejdede for tyskerne”.

- Edel Pedersen

Undersøg og forklar
- hvad betyder ordene:

Proklamation
Værnemagt
Internering
Frihedskæmper
Modstandsbevægelsen
Stikker
Værnemager
Samarbejdspolitik
HIPO

- 1) Hvad var formålet med samarbejdspolitikken?
- 2) Var det en god eller dårlig idé at føre samarbejdspolitik med tyskerne? Begrund dit svar.
- 3) Hvorfor tror du, at nogen personer valgte at hjælpe tyskerne?
- 4) Ville deres handlinger have været i orden, hvis tyskerne havde vundet krigen?
- 5) Efter krigen var det ikke alle straffe, der blev ført ud i livet – hvorfor ikke?
- 6) Var det i orden at indføre dødsstraf for stikkere m.m.?
- 7) Var det retfærdigt at indføre love med tilbagevirkende kraft? Hvorfor gjorde man det?
- 8) Hvorfor gør man normalt ikke det? Er det overhovedet demokratisk?
- 9) Kom med nutidige eller fremtidige bud på, hvornår man kan/skal indføre love med tilbagevirkende kraft.
- 10) Under Besættelsen bragte de illegale blade både navne og adresser på formodede stikkere, værnemagere og tyskerpiger, selvom der i flere tilfælde kun var tale om rygter uden klare beviser. Var dette retfærdigt?

- 11) Hvad er vigtigst, hvis man ikke er 100 % sikker – at bringe et navn, så folk kan tage deres forholdsregler eller at vente til man er sikker, så man beskytter uskyldige? Findes der situationer, der kan retfærdiggøre det – fx mistanke om pædofili?
- 12) Find eksempler på personer, der har fået deres navn eller firma offentliggjort i negativ sammenhæng i aviser eller på de sociale medier. Vurder hvert enkelt tilfælde – er det i orden? Har man forsøgt at give anklagede mulighed for at forsvare sig? Har nogle af eksemplerne siden vist sig at være falske anklager? Eller mere nuancerede end først fremstillet?
- 13) Hvilke negative historier har du selv delt på de sociale medier inden for de sidste par måneder? Undersøg dem på samme måde som i forrige spørgsmål.
- 14) Billedet nedenfor forestiller en anholdt værnemager eller stikker. Kritikere har sagt, at billedet ikke er troværdigt, men virker opstillet. Hvilke tegn kunne der være på det? Er du enig? Sammenlign fx med billederne på temasiden.

Tyskerpiger

"Mine forældre havde nogle venner, som havde piger, der var teenagere, og jeg kan huske, hvordan de nærmest blev låst inde. For der var mange flotte soldater, kan jeg forestille mig, der gerne ville have fat på dem. De fik aldrig lov til at komme ud".

- Lis Carlsen

Undersøg og forklar
- hvad betyder ordene:

Feltmadras
Tyskertøs
Modstandsbevægelsen
Selvtægt

- 1) Læs teksten og lyt til kilderne. Hvilke holdninger har de interviewede til klipningerne?
- 2) Hvorfor tror du, at Kirsten Peiers mor ikke ville have, at hun skulle se, hvad der skete med pigerne fra fabrikken?
- 3) Hvorfor tror du, at man valgte at straffe tyskerpigerne på den måde? Mange af dem havde ikke gjort noget ulovligt.
- 4) Synes du, at det var i orden at klippe pigerne? Hvad kunne man have gjort i stedet?
- 5) Man kan dele tyskerpigerne op i 5 kategorier:
 - ♣ Prostituerede, der havde tyskerne som kunder.
 - ♣ Piger, der kun havde én tysk kæreste gennem krigen og var diskrete omkring det.
 - ♣ Piger, der havde flere tyske kærester og som åbenlyst lod sig se med soldaterne.
 - ♣ Piger, der var sammen med tyskere og også arbejdede for besættelsesmagten.
 - ♣ Piger, der sympatiserede med Tyskland og nazismen.

Lav en liste, hvor I sætter de 5 kategorier op i en rækkefølge med den mindst acceptable eller "værste" først. Sammenlign og diskuter jeres valg.

- 6) Find eksempler på andre former for selvtægt og lav en liste over dem. Diskuter hvert enkelt punkt på listen. Er det forståeligt? Er det i orden?

- 7) Diskuter: Kan kærlighed være en forbrydelse?
- 8) Find nutidige eksempler på kærlighed, der er uacceptabel eller bliver set ned på.
- 9) Undersøg: hvorfor tiltrækkes nogle kvinder af fx rockere, mordere eller andre "bad boys"?
- 10) Kunne du være kæreste med en person, der havde:
 - en anden nationalitet
 - en anden politisk overbevisning
 - en anden religion
 - en anden hudfarve
 - en fanatisk holdning til sin religion
 - en voldsdom
 - slået et andet menneske ihjel
 - en dom for pædofili
- 11) Lav en liste, hvor du stiller eksemplerne op i rækkefølge med det mest sandsynlige først.

"Der var da klassekammerater, der var gået den vej. Jamen, vi tænkte, det havde de da egentlig fortjent. Vi havde ikke medlidenhed. Fordi vi simpelthen var så rygende trætte".

- Edel Pedersen

Modstandsbevægelsen

"Jeg kan huske, der var en morgen, vi kom op, da sad min far og græd. Vi fik at vide, vi skulle gå ind og vaske os. Vi spurgte ikke ind til det. Mor sagde: "Det er ikke noget, der kommer os ved, det kommer ikke til at berøre os, vi skal bare være glade." Der har jo været et eller andet. Det har jeg sådan tænkt på - har det været det ude fra Taulov?"

- Aase Folmann Petersen

Undersøg og forklar
- hvad betyder ordene:

Stikkerlikvidering
Illegale
Gestapo
Koncentrationslejr
Frøslevlejren
Samarbejdspolitik
Sabotage
Schalburgtage
Ryvungen

- 1) Hvorfor var Fredericia en vigtig by for tyskerne?
- 2) Hvorfor var der mange modstandsfolk i byen?
- 3) Hvilke former for sabotage udførte man i byen?
- 4) Var det en god eller dårlig idé at udføre sabotage eller deltage i modstandskampen?
Begrund!
- 5) Både tyskerne og frihedskæmperne slog folk ihjel eller sprængte bygninger. Hvad var forskellen på dem?
- 6) Danske modstandsfolk udførte under Besættelsen ca. 400 likvideringer af stikkere eller folk, der samarbejdede med tyskerne. Vurder: Var det mord?

- 7) Tyskerne omtalte frihedskæmperne som "terrorister". Var de det?
8) Hvad er forskellen på en frihedskæmper og en terrorist?

- 9) Hvornår er det i orden at bruge magt? Hvilke følger kan det have at bruge magt?
10) Hvilke følger kan det have ikke at bruge magt, hvis andre bruger magt over for en?
11) Hvordan ville vores samfund se ud i dag, hvis nazisterne havde vundet krigen?
Beskriv for eksempel styreform, presse, kunst, ytringsfrihed, privatliv, skoler eller magtanvendelse. Bestem selv formen på din beskrivelse (for eksempel avisartikel, fremlæggelse, dokumentarfilm eller andet). Vurder: Hvilke ligheder har jeres beskrivelser med virkelighedens samfund?

Barn under krigen

"Jeg ved ikke, om det gjorde så dybt et indtryk dengang. Sådan var hverdagen jo. Jeg har tit tænkt på det bagefter. Man kan egentlig ikke fortælle det, for sådan var vores barndom jo".

- Jytte Poulsen

Undersøg og forklar
- hvad betyder ordene:

Mørklægning
Luftalarm
Royal Air Force
Modstandsbevægelsen

- 1) På hvilke måder var hverdagen anderledes for børn under Besættelsen?
- 2) Hvor fik børn deres oplysninger om krigen fra?
- 3) Hvad er en Royal Air Force-hue? Hvorfor blev den populær?
- 4) Hvorfor tror du, at mange børn valgte at lave små modstandsaktioner? Ville du have gjort det samme? Hvorfor / hvorfor ikke?
- 5) Hvorfor ved børn mere om krig og terror i dag, end man gjorde dengang?
- 6) Er det godt eller skidt, at man som barn ved mere i dag?
- 7) Hvornår er man gammel nok til at få noget at vide?
- 8) Vil du helst vide, hvad der i verden sker af krig og terror eller vil du hellere være fri? Hvorfor?
- 9) Er det godt eller skidt, at der er kameradækning ved krigsbegivenheder?
- 10) Er det godt eller skidt, at alle i dag kan optage film ved fx terrorhandlinger?
- 11) Ville du bryde dig om at gå mindre i skole i en længere periode? Hvorfor? Hvorfor ikke?
- 12) Hvilke begivenheder nu eller i fremtiden kan gøre, at man ikke kan gå almindeligt i skole? Hvordan tror du, at man ville løse det i dag?

Flygtninge

"De var jo fjenden. Vi havde jo ikke rigtig ondt af dem. Det var jo dem, der var skyld i al vores trængsler. Myndighederne passede på dem så de ikke blev lynchet. Det var også for deres egen skyld. Man ville ikke have, at de blev, så man måtte ikke fraternisere".

- Verner Jensen

Undersøg og forklar
- hvad betyder ordene:

Sovjetiske
Offensiv
Besættelsesmagt

- 1) Hvad er de interviewedes holdning til de tyske flygtninge? Hvorfor tror du, at de følte sådan?
- 2) Undersøg: Hvorfor døde mange tyske flygtning under/efter krigen?
- 3) Kan man bebrejde de danske myndigheder, at mange tyske flygtninge døde efter Befrielsen?
- 4) Skulle man have forsøgt at integrere de tyske flygtninge efter krigen i stedet for at opbevare dem i lejre? Begrund dit svar.
- 5) Hvorfor tror du, at man ikke gjorde mere for de tyske flygtninge? Var det retfærdigt? Havde flygtningene skyld i krigen?
- 6) I Danmark var der op mod 240.000 tyske flygtninge. Hvor mange flygtninge er der i dag?
- 7) Diskuter: Skal vi tage imod flygtninge? Hvorfor/hvorfor ikke?
- 8) Skal man integrere flygtninge i det danske samfund eller skal vi bare opbevare dem, til der igen er fred i deres land?

Forholdet til tyskerne

"Så begyndte tyskerne jo at rømme - komme fra København og Sjælland. Det var jo drenge - 13-14 år, fuld uniform. Og så gamle mænd. Der var nogen enkelte, der havde en hestevogn. Det var forfærdeligt. Men vi havde jo ikke ondt af dem. De kom over broen og videre til Kolding og så til Kruså. Inden de nåede grænsen, så var de rippet, alle sammen".

- Verner Jensen

Undersøg og forklar
- hvad betyder ordene:

Besættelsesmagten
Værnemagten

- 1) Hvordan påvirkede de tyske soldater folks hverdag?
- 2) Hvorfor var det mest ældre og unge soldater, der kom til Danmark?
- 3) Hvordan var de interviewedes holdning til de tyske soldater? Hvorfor tror du, at de tænkte sådan?
- 4) Læs citatet øverst. Hvad mener Verner Jensen med, at alle soldater var "rippet" inden de nåede grænsen?
- 5) Tyskerne blev nærmest behandlet som "ikke-mennesker", hvor man lod som om, de ikke eksisterede eller tilsidesatte almindelig høflighed over for dem. Var det rimeligt? Hvad kunne få dig til at behandle andre som "ikke-mennesker"?
- 6) Hvad synes du, at Kirsten Peiers forældre skulle have gjort? Hvorfor?
- 7) De tyske soldater havde fået at vide, at de var i Danmark for at beskytte landet og befolkningen. Hvordan tror du, at tyskerne har opfattet danskerne og deres opførsel over for dem?
- 8) Skriv en dagbog for en tysk soldat, der er i Danmark under Besættelsen. Der skal være situationer, der viser, hvordan danskerne ser på de tyske soldater. Beskriv også hvilke tanker og følelser, soldaten har om danskerne. Du bestemmer selv, om soldaten skal være ældre eller ung.

Luftalarm

"Hele opgangen kom ned i et beskyttelsesrum. (..) Så lavede vi mad til os alle sammen, og delte det, der var. Der var vi lige, vi havde jo ikke noget. Vi snakkede og trøstede hinanden. Vi syntes jo, det var forfærdeligt".

- Aase Folmann Petersen

Undersøg og forklar
- hvad betyder ordene:

Allierede
Luftalarm
Luftværnsbunker
Aflæsning

- 1) Hvilke lande kastede bomber over Danmark under Besættelsen? Hvorfor?
- 2) Hvorfor var Kirsten Peier bange, når hun hørte fly efter krigen?
- 3) Aase Folmann Petersen siger, at de alle "var lige" i beskyttelsesrummet. Hvad mener hun med det? Har hun ret?
- 4) Læs Ella Mortensen-citatet herunder. Havde moren ret? Hvorfor tror du, at moren sagde sådan? Var det rigtigt eller forkert gjort?
- 5) Undersøg: Er nød eller katastrofer med til at skabe sammenhold eller det modsatte? Find eksempler. Hvorfor tror du, at det er sådan?
- 6) Ville du selv hjælpe andre, hvis der var nød eller katastrofe? Hvad tror du, der ligger mest naturligt for mennesker i den slags situationer? At hjælpe eller kun redde sig selv?
- 7) Hvad kan man frygte i verden i dag?
- 8) Kan aviser og TV være med til at gøre folk mere bange? Hvorfor? Hvorfor ikke?
- 9) Tror du, at børn var mindre bange dengang, fordi de ikke fik så meget at vide? Se evt. "Barn under krigen". Begrund dit svar.

"Når der var luftalarm om natten, blev vi liggende i vores seng. Det var ligeså godt, sagde min mor. Ligge med dynen op over hovedet, så skete der ikke noget".

- Ella Mortensen

"Vi kravlede ind under spisebordet. Min far var husvagt. Og han var så ræd, så han var den første, der var inde under spisebordet".

- Edel Pedersen

Knaphed og rationering

”Ude i entreen på kommoden, der var sat en skål frem. Og når man var inviteret til middag, så lagde man faktisk smør- og suktermærker, selvom det var hos købmanden. For ellers kneb det lidt med at få det til at hænge sammen. Blev du inviteret til en familiefest – og det gjaldt også efter krigen, det var ikke kun under krigen – så havde man mærker med”.

- Ulla Nagy

”Vi var fire børn og far og mor. Og min mor hun havde problemer med at få sæbemærkerne til at slå til. Hendes børn skulle i hvert fald være rene og pæne i tøjet. Der skulle virkelig vaskes, så hun byttede med vores nabo, som hellere ville have kaffemærker”.

- Lis Carlsen

Undersøg og forklar
- hvad betyder ordene:

Rationeringsmærke
Sortbørshandel
Erstatningsvare

- 1) Hvordan var rationeringssystemet opbygget?
- 2) Hvorfor tror du, at det var vigtigere for Lis Carlsens mor at få sæbe end kaffe?
- 3) Hvorfor brugte mange folk sortbørshandel, når det var ulovligt? Var det i orden, synes du?
- 4) Hvilke situationer kunne man forestille sig ville medføre rationering i fremtiden? Hvad ville blive rationeret? Hvad vil man kunne bruge som erstatningsvarer? Lav lister.
- 5) Ville det være i orden at indføre rationeringsmærker på nogle varer for fx at skåne miljøet? Begrund dit svar.
- 6) Hvilke ting vil du mindst kunne undvære i din hverdag, hvis der blev rationering? Hvad kunne du bruge som erstatningsvare?